

TYÖHARJOITTELU OSANA KOEVAPAUDEN AIKAISTA KUNTOUTUMISTA

Sonja Fall

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Fall, Sonja. Työharjoittelu osana koevapauden aikaista kuntoutumista. Helsinki, kevät 2016, 40 s, 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä asioita valvotun koevapauden suorittaneet pitävät merkityksellisinä kuntoutumisensa näkökulmasta. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastetuilla ja analysoinnissa käytettiin teemoittelua. Haastatteluihin osallistui kolme henkilöä, jotka ovat suorittaneet valvotun koevapauden Hermannin diakoniatalolla. Haastattelut pidettiin keväällä 2016.

Tutkimuksen mukaan koevapaudessa olleet kokevat kuntoutumisen kannalta merkitykselliseksi normaaliin elämään kiinnittymisen. Tätä edesauttavat muun muassa sosiaalinen tuki, hyväksytyksi tuleminen, asunnon saaminen, opiskelutai työpaikan saaminen sekä taloudellinen vakaus.

Hermannin diakoniatalolta saatu tuki koettiin hyödylliseksi kuntoutumisen kannalta. Koevapaudessa olleet arvostivat saamaansa keskusteluapua. Asuttamiseen on saatu tukea, mikä on koettu merkittäväksi arjenhallinnan kannalta. Diakoniatalo on mahdollistanut haastatelluille mielekkääksi koetun työympäristön, hyödyllisyyden tunteen sekä kiinnittymisen yhteisöön työharjoittelun ajaksi.

Avainsanat: koevapaus, kuntoutuminen, kuntouttava työtoiminta, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Fall, Sonja. Work practice as a part of rehabilitation during a parole period. 40 pages and 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki: Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to find out what issues do supervised parolees consider relevant from the perspective of rehabilitation.

The thesis is a qualitative study. The data was collected using theme interviews and the data was analyzed with thematic analysis. The interviews were done with three individuals who had completed the supervised parole period in Hermannin diakoniatalo. The interviews were held in the spring of 2016.

According to the study probationary freedom graduates seem to value a normal life adhesion in terms of rehabilitation. This will contribute to, among other things, social support, being accepted, getting an apartment, obtaining a study place or getting a job or financial stability.

Support from Hermannin diakoniatalo was considered useful in terms of rehabilitation. The parolees had appreciated the assistance received from the conversations. Support in housing issues had been experienced as supportive in terms of everyday management. Diakoniatalo had offered the interviewees a meaningful work environment, a sense of usefulness, as well as attachment to the community during the practical training.

Keywords: supervised parole period, rehabilitation, rehabilitative work, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VALVOTTU KOEVAPAUS	7
2.1 Valvottu koevapaus osana yhteiskuntaan sijoittumista	7
2.2 Valvotun koevapauden velvoitteet	8
2.3 Koevapauden valmistelu vankilassa	8
3 KUNTOUTUMINEN	10
3.1 Kuntoutuksen lähtökohdat	10
3.2 Desistanssi	11
3.3 Kuntouttava työtoiminta	12
4 HERMANNIN DIAKONIATALO	13
4.1 Toimintaympäristö	13
4.2 Koevapauden suorittaminen Hermannin diakoniatalolla	14
4.3 Työharjoittelu	14
5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	17
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	19
6.1 Tarkoitus ja tavoitteet	19
6.2 Tutkimusmenetelmä	19
6.3 Aineiston keruu	20
6.4 Aineiston analyysi	21
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	24
7.1 Normaali elämä	24
7.2 Sisäiset voimavarat ja identiteetti	25
7.3 Sosiaalinen tuki	27
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	29
9 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	33
9.1 Luotettavuus	33
9.2 Eettisyys	34
10 POHDINTA	35
10.1 Opinnäytetyöprosessi	35
10.2 Ammatillinen kasvu	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Rikosoikeusjärjestelmään heijastuvat kunkin ajan sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö. Vallitsevat aatteet muokkaavat jatkuvasti rikosoikeustoimintaa ja aatteiden muuttumista ohjaa asiantuntijoiden keskinäinen vuorovaikutus. 1990-luvulta lähtien Suomessa kriminaalipoliittikkaa on kehitetty hyvinvointipainotteisesti. Hyvinvointipainotuksesta huolimatta rangaistuksen uskottavuutta ja tehokkuutta on haluttu korostaa. (Linderborg 2014, 38–39.)

Vuosituhanne vaihtumisen jälkeen kuntoutuminen ja humanistiset arvot ovat korostuneet kriminaalipoliittisissa keskusteluissa. Näkökulman taustalla on ajatus siitä, että ihminen voidaan opastaa pois rikollisuudesta. Pohjoismaisessa kriminaalipoliitikassa arvostetaan vaihtoehtoisia rangaistusjärjestelyitä, avarakatseisuutta ja käytännöllisyyttä. Tänä päivänä vankeinhoitoa pyritään Suomessa kehittämään entistä enemmän vankilan ulkopuolelle suuntautuviin seuraamusmenetelmiin, kuten valvottuun koevapauteen. Kehityssuuntaa tukevat taloudelliset syyt sekä uskomus uusintarikollisuuden vähenemisestä. (Mäkipää 2010, 5–7.)

Kansainvälisesti verrattuna koevapauden toteuttaminen Suomessa on tuore ilmiö. Säädökset valvotusta koevapaudesta astuivat voimaan vankeusrangaistuksen kokonaisuudistuksen myötä 1.10.2006. Käytännöllä halutaan tukea ja edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. (Mäkipää 2010, 1–2.) Vuoden 2014 alussa voimaan tuli lakiuudistus valvotusta koevapaudesta, jolla halutaan tämentää valvottuun koevapauteen liittyviä käytänteitä lain tasolle (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 386–387).

Etsiessäni opinnäytetyöaihetta työelämän tarjoamista vaihtoehtoista kiinnostuin Helsingin erityisdiakonian ehdottamasta aiheesta koskien koevapauden aikaista työharjoittelua. Työelämän edustajan toiveena oli, että tutkimusta tekevä opiskelija tuntisi rangaistusajan suunnitelman perusteet. Olen suorittanut yhden opintojeni harjoitteluista Helsingin vankilassa, jossa pääsin seuraamaan käytännössä rangaistusajan suunnitelmaan kytkeytyvää työskentelyä. Otin yhteyttä

syksyllä 2014 Kari Kivistö-Rahnastoon, joka on ideoinut aiheen ”Koevapauden aikaisen kuntoutumisen tukeminen työharjoittelun kautta”. Hän ei enää työskentele erityisdiakoniassa, mutta antoi tarvittavat yhteystiedot. Juttelimme erityisdiakonian johtavan diakonissan kanssa puhelimitse ja hän kertoi tutkimustarpeen olevan edelleen ajankohtainen. Opinnäyteyhteistyön myötä suoritin opintojeni viimeisen harjoittelun Hermannin diakoniatalolla.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvailla, miten Hermannin diakoniatalolla koevapautensa suorittaneet ovat kokeneet työharjoittelunsa ja millä tavoin työharjoittelu on edistänyt heidän kuntoutumistansa. Aihe on tärkeä, sillä mitä enemmän tiedetään koevapausvankien kuntoutumisprosessista, sitä paremmin heitä pystytään tukemaan. Toimivien kuntoutusprosessien avulla voidaan helpottaa koevapausvankien integroitumista yhteiskuntaan.

Olen opinnoissani suuntautunut päihde- ja kriminaalityöhön ja halusin opinnäytetyöni tukevan tätä linjaa. Opinnäytetyöni avulla minulla on ollut mahdollisuus kartoittaa kokemuksia vankilan jälkeisestä elämästä. Aikaisemmassa harjoittelussani Helsingin vankilassa näin elämää vankilan sisäpuolelta, mutta ammatillisen kehittymiseni kannalta koevapautta ja sen toimivuutta koskeva tieto on oleellista.

2 VALVOTTU KOEVAPAUS

2.1 Valvottu koevapaus osana yhteiskuntaan sijoittumista

Valvottu koevapaus on asteittaista vapauttamista, jolla pyritään edistämään suunnitelmallisesti vangin yhteiskuntaan sijoittautumista. Valvottuun koevapauksen sijoittamiseen on määritetty seuraavia edellytyksiä: rangaistusajan suunnitelmaa voidaan toteuttaa koevapaudessa, vangin suostumusta koevapauden aikaiseen valvontaan sekä todennäköisyyttä koevapauden aikaisten ehtojen noudattamiseen. Ehtojen noudattamisen edellytystä arvioidaan vangin rangaistusajan käytöksen sekä hänen rikollisuus- ja henkilötaustansa perusteella. Koevapauden valvonta määritellään yksilöllisesti arvioidun valvonnan tarpeen mukaan ja toteutetaan esimerkiksi teknisten välineiden, yhteydenpitomääräyksien sekä valvontakäyntien avulla. (Laki valvotusta koevapaudesta 629/2013.)

Valvottu koevapaus ajoittuu rangaistusajan loppuun, aikaisintaan kuusi kuukautta ennen vapauttamista. Koevapaus on osa suunnitelmallista vankeusprosessia. Koevapauden jälkeen seuraa joko ehdonalainen vapauttaminen tai vapautuminen kokonaan rangaistuksen suorittamisesta. Koevapauden avulla pyritään edistämään ja ylläpitämään vangin valmiuksia yhteiskuntaan sopeutumisessa, erityisesti sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 389–390.)

Tilastojen mukaan koevapauden kautta vapautuneiden rikoksen uusiminen on vähäisempää verrattuna suoraan vankilasta vapautuviin. Rikosseuraamuslaitoksen viiden vuoden seurantajaksolla 33 prosenttia koevapaudesta vapautuneista teki uuden rikoksen, kun taas suoraan vankilasta vapautuneilla luku oli 54 prosenttia. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 388–389.)

2.2 Valvotun koevapauden velvoitteet

Koevapaudessa olevan tulee noudattaa rangaistusajan suunnitelmaansa ja pysyä asunnossaan suunnitelmassa määrättyin ehdoin. Lähtökohtaisesti asunnossa pysyttävä aika on kello 21:n ja kello 6:n välillä, ja muut toiminnot tulee suorittaa tämän ajan ulkopuolella. Koevapauteen sijoitettu on velvoitettu osallistumaan hänelle määrättyyn toimintaan. Toimintavelvollisuuteen voidaan sisällyttää esimerkiksi opiskelua, töitä, kuntouttavaa toimintaa, kuten liikuntaa ja vertaistukiryhmiä sekä valvontatapaamisia. Toiminnan tarkoituksena on edistää tai ylläpitää koevapaudessa olevan sosiaalisia taitoja sekä toimintakykyä. Toiminnan tulee tukea rikoksetonta elämäntapaa ja toiminnan suorittamisen ajankohta tulee selvittää etukäteen. Viikoittainen vähimmäisaika toimintavelvoitteen mukaiselle toiminnalle on viisi tuntia. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 390, 396.)

Velvollisuuksiin lukeutuu myös päihteettömyys ja säännöksessä kielletään myös doping-aineiden käyttäminen. Seksuaalirikollisten kohdalla valvotun koevapauden ehtona voi olla lääkehoito tai muut mahdolliset hoito- ja tukitoimenpiteet tai näiden yhdistelmä. Hoitotoimenpiteiden avulla pyritään vähentämään riskiä syyllistyä uudestaan seksuaalirikokseen. Muiden vankien kohdalla hoito- ja tukitoimenpiteitä toteutetaan tarvittaessa, rangaistusajan suunnitelman mukaisesti. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 392–393.)

2.3 Koevapauden valmistelu vankilassa

Vangin edellytykset sijoittua valvottuun koevapauteen tulee selvittää hyvissä ajoin ennen koevapauden alkamista, ellei tämä ole lyhyen rangaistusajan vuoksi tarpeetonta. Lyhyen rangaistusajan pituutta ei ole säädetty laissa, mutta Rikosseuraamuslaitoksen määräyksen mukaan edellytyksien selvittämistä ei vaadita kolmen kuukauden ja sitä lyhempien vankilaoloaikojen yhteydessä. Vankila painottaa edellytysten arvioinnissa vangin sitoutumista päihteettömyyteen, yhteydenpitoon, toimintaan, rajoituksiin sekä asuntoa koskevien liikkumismääräys-

ten noudattamiseen. Jos edellytykset ovat kunnossa, ryhdytään selvittämään asumisolosuhteita sekä toimintavelvoitepaikkaa. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 400.)

Koevapauteen sijoittamiseen vaaditaan vangin kirjallinen suostumus. Koevapauden aikainen rangaistusajan suunnitelma laaditaan yhdessä vangin kanssa. Suunnitelmassa määritellään tiedot koevapauden aikaisesta asunnosta, toimintavelvollisuus, valvonta, yhteydenpito Rikosseuraamuslaitoksen kanssa, liikkumiseen tai rikoskumppanin tapaamiseen liittyvät rajoitukset, asunnossa oloajat, mahdolliset tukitoiminnat sekä muut ehdot. Rangaistusajan suunnitelman vahvistaa vankilan johtaja. Pitkäaikaisvankien kohdalla vahvistus haetaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintayksiköltä. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 401, 403–405.)

3 KUNTOUTUMINEN

3.1 Kuntoutuksen lähtökohdat

Kuntoutus on käsitteenä laaja. Se voidaan ymmärtää Järvikosken ja Häränpään (2008, 17) mukaan ainakin kolmessa rinnakkaisessa merkityksessä. Kuntoutus voidaan nähdä eri toimenpiteitä sisältävänä kokonaisuutena, jolla pyritään asettuihin tavoitteisiin. Toisaalta kuntoutus voidaan tulkita prosessiksi, joka etenee kohti ennalta määritettyjä tavoitteita. Kolmannessa merkityksessä kuntoutus on yhteiskunnallinen toimintajärjestelmä. Kaikkia näkökulmia yhdistävät päämäärät, joita halutaan tavoitella.

Kuntoutus on suunnitelmallista toimintaa, jonka tavoitteena on yleisesti auttaa kuntoutujaa kohti tavoiteltua päämäärää tilanteissa, joissa hänen sosiaalinen selviytymisensä ja integraationsa ovat uhattuina tai heikentyneet. Kuntoutuminen eroaa yksittäisistä toimenpiteistä ja palveluista siten, että kuntoutukseen laaditaan aina kokonaisvaltainen suunnitelma ja tavoitteiden saavuttamista seurataan. Onnistuminen kuntoutumisessa on mahdollista vain, jos kuntoutuja on itse sitoutunut toimintaan. Tällöin kuntoutuja on hyväksynyt kuntoutuksen tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi. (Järvikoski & Härkäpää 2008, 17–18, 35.)

Cullenin mukaan rikosentekijöiden kuntoutuminen voidaan rinnastaa lääketieteeseen. Kuntoutuminen ei onnistu, jos emme tiedä syitä rikolliseen käyttäytymiseen. Näkemys on verrannollinen sairauden ja lääkkeen väliselle suhteelle. Koska pidetään itsestäänselvyytenä sitä, että ihmiset sairastuvat eri syistä, voidaan Cullenin näkemyksen mukaan olettaa, että myös rikoksia tehdään eri syistä. Vankien kuntoutus tulisi siis kohdistaa rikosentekijään rikoksen sijasta. Jokaisen vangin kuntoutuksen tulisi olla yksilöllistä, aivan kuten lääkäri tutkii potilaita yksilökohtaisesti. Kuntoutumisen keskiössä tulisi olla rikollisen käyttäytymisen syyt eivätkä rikolliset teot. (Tyni 2015,100.)

3.2 Desistanssi

Desistanssi määritellään prosessiksi, joka saa rikoksentekijän lopettamaan rikollisuuden. Irrottautuminen rikollisuudesta voi tapahtua äkillisesti, mutta usein desistanssi on prosessinomaisempi tapahtuma. Tutkimusten mukaan yleisimmät desistanssiin vaikuttavat tekijät ovat sosiaaliset tekijät, subjektiiviset tekijät, ikääntyminen sekä uskonto ja hengellisyys. Sosiaalisissa tekijöissä vaikuttavimmat ovat parisuhde ja vanhemmuus sekä vakaa työsuhde. Subjektiivisissa tekijöissä vaikuttavimpina nähdään toivo ja katumus sekä identiteetin muutos. (Kuusela 2015, 22–23, 28.)

Desistanssitutkimukset ovat tuoneet viime vuosina uusia näkökulmia rikoksettomuuden tukemiseen. Desistanssi ei ole selkeä teoreettinen suuntaus, vaan koostuu monista tekijöistä, joiden katsotaan olevan merkityksellisiä rikollisuudesta irrottautumisessa. Merkittäviksi tekijöiksi nostetaan muun muassa yksilön motivaatio, identiteetti, sosiaalinen pääoma ja toimijuus. Motivaation koetaan muuttuvan ajan ja tilanteen mukaan. (Lassila 2014, 213–214.)

Desistanssitutkimuksia on myös kritisoitu. Bottomsin mukaan rikoksista pystyy pidättäytymään pitkäksikin aikaa ilman uuden identiteetin omaksumista. Joskus olosuhteet ja ulkoiset tekijät vain sattuvat olemaan suotuisia desistanssin kannalta. (Viikki-Ripatti 2011, 203.)

Osallistuminen toimintaan vahvistaa entisen rikoksentekijän uuden identiteetin luomista. Identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Osallistumisen kautta yksilön toiminnallinen identiteetti kehittyy sosiaalisen, fyysisen ja kulttuurisen ympäristön vuorovaikutuksesta. Entinen rikoksentekijä pystyy kokemaan merkityksellisyyden tunnetta toiminnan kautta, joka heijastuu samalla hyvinvointiin. (Viikki-Ripatti 2011, 219.) Anneli Eteläpellon (2007, 94) mukaan oman identiteetin kehittäminen on keskeistä varsinkin tilanteissa, joissa aiempi käsitys itsestä on ristiriitainen tai kyseenalaistettu. Mitä voimakkaammasta identiteettimuutoksesta on kyse, sitä laajempi itseään koskevien käsitysten muokkaamisen tarve on

3.3 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalipalvelu, jonka avulla pyritään edistämään kuntoutujan työllistymistä tai kouluttautumista. Useimmiten kuntouttavaan työtoimintaan päädytään viranomaisten tai sosiaalihuollon johdattamana. Kuntoutujan kokonaisvaltaisen tilanteen huomioiminen on tärkeää. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkailta on usein ongelmia, joiden selvittäminen edistäisi työmarkkinoille pääsyä. Jos ongelmia on samanaikaisesti useita, on työllistyminen haastavaa. Työllistymisen esteeksi voidaan kokea esimerkiksi ikä, terveydentila ja mielenterveysongelmat, koulutuksen puute sekä elämänhallintaan liittyvät vaikeudet. (Sandelin 2014, 9,13.)

Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään tuomaan kuntoutujan elämään rytmiä, mielekästä tekemistä sekä kohottamaan kuntoutujan itsetuntoa ja aktivoitumista. Lisäksi tarjotaan sosiaalinen ympäristö ja mahdollisuus työ- ja toimintakykyjen parantamiseen. Kuntouttavan työtoiminnan vaikutukset näkyvät usein yksilötasolla sekä henkilön arjessa että hyvinvoinnissa. (Sandelin 2014, 14.)

Opinnäytetyössäni viitataan työharjoittelulla valvotun koevapauden aikaiseen työvelvoitteeseen. Käsitteellä viitataan sekä TE-toimiston kautta toteutettavaan työkokeiluun että vapaaehtoistyönä tehtävään työharjoitteluun. Työvelvoite on yleisesti ottaen mahdollista suorittaa myös palkkatyönä, mutta Hermannin diakoniatalolla tämä mahdollisuus ei ole käytössä.

4 HERMANNIN DIAKONIATALO

4.1 Toimintaympäristö

Hermannin diakoniatalo sijaitsee Hämeentiellä Helsingissä. Hermannin diakoniatalossa toimii Helsingin seurakuntayhtymän erityisdiakonia, joka tarjoaa diakonista apua ja tukea erityisesti asunnottomille, päihteistä kärsiville sekä vangeille. Erityisdiakonian päihde- ja kriminaalityön tavoitteena on luoda yhteisö, jonka kautta voidaan tukea kohti päihteetöntä ja mielekkäämpää elämää. Tarjottavan toiminnan ohella asiakkailta on mahdollisuus kahdenkeskisiin keskusteluihin ja sielunhoitoon talon työntekijöiden kanssa. (Helsingin seurakuntayhtymä i.a.) Kaksi diakoniatyöntekijää vierailee Etelä-Suomen vankiloissa, joissa he tapaavat helsinkiläisiä vankeja, hartauksien sekä yksilö- ja ryhmätapaamisten yhteydessä (Nummelin 2016b).

Hermannin diakoniatalon tarjoamaan toimintaan kuuluvat muun muassa pullakirkko (matalan kynnyksen jumalanpalvelus), päivätuvat, diakoniaruokailu sekä raamattupiiri. Päivätupien yhteydessä on edullisen aamiaisen lisäksi käytettävissä kuntosali, tietokone, suihku sekä pyykinpesukone. Diakoniatalon yhteydessä on loma- ja kriisiasunto, jota vuokrataan lähinnä vangeille loma-ajaksi sekä asunnottomille. Tämän lisäksi erityisdiakonialla on tukiasuntoja Hämeentiellä ja Paraistentiellä asunnottomien asuttamista varten. (Nummelin 2016b.)

Tällä hetkellä erityisdiakonian työryhmään kuuluu kuusi diakonia, pappi, kolme suntiota sekä johtava diakonissa. Osa diakoneista on keskittynyt asuttamistoimintaan. Toiminnassa näkyy vahvasti myös vapaaehtoisten työntekijöiden panostus. Vuonna 2015 vapaaehtoisten määrä oli 46 henkilöä (Nummelin 2016b).

4.2 Koevapauden suorittaminen Hermannin diakoniatalolla

Hermannin diakoniatalolla on mahdollista suorittaa yhdyskuntapalvelu tai valvottuun koevapauteen liittyvä toimintavelvoite työkokeilun tai vapaaehtoistyön kautta. Valvottuun koevapauteen liittyvät yhteydenotot tulevat Rikosseuraamuslaitoksen puolelta vankilapapin, erityisasiantuntijan tai muun työntekijän aloitteesta. Toinen vaihtoehto on se, että vanki ryhtyy itse suunnittelemaan koevapautta erityisdiakonian työntekijän kanssa. Eniten koevapausyhteistyötä tehdään Jokelan, Vanajan, Keravan ja Suomenlinnan vankiloiden kanssa. (Nummelin 2016a.)

Erityisdiakonian johtava diakonityöntekijä vastaa siitä, kuinka monta henkilöä voidaan ottaa valvotun koevapauden aikaiseen toimintavelvoitteeseen. Jos työtehtäviä on sillä hetkellä riittävästi tarjolla, edellytykset täyttyvät. Harjoitteluun haluava tulee tutustumaan diakoniataloon valvotusti työntekijän kanssa tai itsenäisesti lomalla. Tutustumiskäynnin jälkeen vankila laatii oman suunnitelmansa koevapauden toteutumiselle. Jos vanki suorittaa työvelvoitteen työkokeiluna, toimitetaan myös TE-toimistolle tarvittavat lomakkeet. Kun TE-toimisto on hyväksynyt työkokeilulomakkeen, voi valvottu koevapaus alkaa, mikäli vankilan puolelta ei ole tullut esteitä. Jos vanki suorittaa työvelvoitteen vapaaehtoistyönä, ei työkokeilulomaketta tarvita. Työkokeilu on maksimissaan puoli vuotta ja usein valvottu koevapaus on kestoltaan lyhempi. Näissä tapauksissa kannustetaan jatkamaan työkokeilua koevapauden jälkeen. Koevapauden päättyminen on kriittinen vaihe varsinkin päihdetaustaisille ja työkokeilun jatkamisella halutaan tukea päihdeettömän elämän ylläpitämisessä. (Nummelin 2016a.)

4.3 Työharjoittelu

Suntioden vastuulla on perehdyttää koevapauden tai yhdyskuntapalvelun kautta tulevat työharjoittelijat sekä muut kuntouttavaan työtoimintaan tulevat harjoittelijat. Jokaiselle työharjoitteluun tulevalle valitaan suntioden keskuudesta oma perehdyttäjä. Suntiot vastaavat myös vapaaehtoisiksi tulevien perehdyttämis-

tä. Lisäksi työryhmän kokouksissa tiedotetaan uusista harjoittelijoista, jolloin koko työyhteisö on tietoinen ja valmistautunut vastaanottamaan uudet henkilöt osaksi toimintaa. (Juurinen 2015.)

Hermannin diakoniatalolla on kolme suntiota, joista yksi on keittiösuntio. Muiden suntioiden tehtävänkuvaan kuuluvat muun muassa siivous, vahtimestarin toimet, kiinteistön ylläpito ja turvallisuudesta huolehtiminen, asiakkaiden opastaminen ja palveleminen, jumalanpalveluksien valmistelu sekä diakoniatalon pesula- ja kuntosalitoiminnan ylläpitäminen. Lisäksi suntiot huolehtivat lahjoituslevän hakemisesta ja jakelusta. (Tammela 2016.)

Hermannin diakoniatalon työharjoittelun työtehtävät ovat usein suntion avustavia tehtäviä. Käytännössä työtehtävät liittyvät siivoukseen, keittiötehtäviin sekä asiakaspalveluun. Avustaviin keittiötehtäviin kuuluvat muun muassa asiakkaiden rahastaminen, ruoan annostelu, tiskaaminen ja voileipien valmistaminen. Siivoustehtäviä ovat esimerkiksi ikkunoiden pesu, imuroiminen, moppaus, pölyjen pyyhintä ja roskien vienti. Joillekin tiloille on määritetty tarkat siivouskerrat ja muut tilat siivotaan tarpeen vaatiessa. Asiakaspalvelutehtäviin kuuluvat pesulasta ja kuntosalista huolehtiminen sekä asiakkaiden avustaminen näiden käytössä. Kunkin harjoittelijan kanssa työtehtävät sovitaan työtehtävät yksilöllisesti. Työharjoitteluun tulevien päihdekuntoutujien tulee huomioida se, että erityisdiakonian asiakkailta ei vaadita päihdeettömyyttä. (Juurinen 2015.)

TAULUKKO 1. Hermannin diakoniatalolla työharjoittelussa olleet rikosseuramuslaitoksen asiakkaat

Vuosi	Valvotussa koevapaudessa	Yhdyskuntapalveluksessa
2015	4	4
2014	5	4
2013	4	1
2012	3	0

Taulukossa 1 on esitetty kuinka monta rikosseuraamustaustaista henkilöä Hermannin diakoniatalolla on ollut vuosittain vuodesta 2012 lähtien. Vuosittain tarkastelu tarkoittaa sitä, että jos joku henkilö on jatkanut työharjoitteluaan vuodenvaihteen jälkeen, on hänet tilastoitu molemmille vuosille. Vuonna 2011 työkokeilussa oli 2 rikosseuraamustaustaista, mutta heidän työkokeilunsa olivat eri nimikkeellä tilastoissa. Valvotun koevapauden toimintavelvoitetta suorittavien määrä on ollut yhdyskuntapalveluksessa oleviin verrattuna korkeampi, mutta viime vuosina luvut ovat tasaantuneet. Yhdyskuntapalvelu on ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta käytetty rangaistusmuoto, joka suoritetaan valvonnan alaisena tehtävällä palkattomalla työllä (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 58–59). Diakoniatalolla on vuosittain työharjoittelussa muitakin kuin rikosseuraamustaustaisia esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa. Työharjoittelujen lisäksi merkittävänä osana toimintaa ovat sitoutuneet vapaaehtoiset ja heidän tuoma työpanoksensa. Vapaaehtoisten määrä on laskenut vuosien varrella, jolloin työharjoittelussa olevien merkitys resurssien näkökulmasta on yhä voimakkaampi. (Nummelin 2016a.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Leena Mäkipään (2010, 56–58) laatima tutkimus koevapaudesta oikeuspoliittiselle tutkimuslaitokselle kohdistuu koevapausjärjestelmän toimivuuteen. Hänen tutkimuksessaan tuodaan esille koevapaudessa olleiden lisäksi vankilahenkilökunnan sekä muiden ulkopuolisten toimijoiden näkökulmia ja tutkimuksessa on käytetty sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. Mäkipään tutkimus on monipuolinen ja kattava ja olen käyttänyt hänen aineistoansa lähdemateriaalina omassa tutkimuksessani.

Mäkipään (2010, 101, 122–123) mukaan vankiloiden resurssit koevapautta kohtaan vaihtelevat merkittävästi. Yhdenvertaisuusperiaate kärsii, jos vankiloilla ei ole samanlaisia valmiuksia valmistella vangin koevapautta. Lisäksi yhdenvertaisuutta toteutettaisiin paremmin, jos vankeja tiedotettaisiin enemmän valvotusta koevapaudesta. Koevapaus on kaikille vangeille tarkoitettu rikostaustasta tai muista taustatekijöistä riippumatta. Tutkimuksen mukaan käytännössä koevapaus on painottunut tietynlaisiin vankiryhmiin: naisiin, avovankilassa oleviin sekä ensikertalaisiin. Lisäksi vankilahenkilökunnalla on haastattelujen perusteella keskenään eriävät mielipiteet siitä, kenelle koevapautta tulisi tarjota ensisijaisesti. Yhdenvertaisuuden toteutuminen on tärkeää, mutta pitää huomioida, että Mäkipään tutkimus on toteutettu ennen vuoden 2014 lakiuudistusta valvotusta koevapaudesta. Toivon mukaan lakiuudistuksen jälkeen käytänteet vankiloiden välillä ovat lähentyneet.

Irina Remes (2010, 65, 67–69) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut vankien kokemuksia valvotusta koevapaudesta elämänhallinnan viitekehyksessä. Hän on tutkielmansa varten haastatellut kahdeksaa koevapautensa suorittanutta. Tutkimuksen mukaan entiset vangit kokevat valvotun koevapauden myönteisenä ja merkityksellisenä mahdollisuutena. Valvottu koevapaus auttaa kiinnittymään arkeen, vahvistaa sosiaalisia suhteita ja helpottaa vapautumisprosessia. Koevapauden tärkein merkitys on haastateltavien mukaan ollut yhteydenpito perheeseen ja vertaistukeen. Hallitumpi ja suunnitellumpi vapautuminen vahvistaa sisäistä elämänhallintaa paremmin kuin suoraan vankilasta vapautuminen.

Toimintavelvoitteen avulla vangin on mahdollista huomata osaavansa tehdä asioita ja vahvistaa itsetuntoansa.

Myös Remeksen tutkimuksen mukaan vankiloiden tiedottamisessa on parantamisen varaa. Lähes kaikki haastateltavat kaipasivat enemmän tukea koevapauden suunnitteluvaiheessa vankilan puolelta. Tiedonkulkua pidettiin riittämättömänä ja monet turvautuivat itsenäiseen tiedonhakuun. Haastateltavat kokivat myös, että koevapauteen pääseminen vaatii oma-aloitteisuutta vangilta. (Remes 2010, 52, 55.)

Sekä Mäkipään että Remeksen tutkimukset ovat ajankohtaisia, jonka takia olen hyödyntänyt niitä opinnäytetyössäni. Ajankohtaiset tutkimukset koevapaudesta ovat enimmäkseen opinnäytetyötasoisia, mutta löysin myös muutamia pro gradu -tutkielmia sekä väitöskirjoja aiheesta. Remeksen tutkimusta halusin hyödyntää sen takia, että myös hänen tutkimuksessaan on haastateltu koevapauden suorittaneita ja aihepiirimme ovat yhteneväiset. Mäkipään tutkimus on erittäin laaja ja tuo vankien lisäksi myös vankilahenkilökunnan ja ulkopuolisten toimijoiden näkökulmia esille. Tutkimus on monipuolinen läpileikkaus koevapauden eri osa-alueista.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvailla, miten Hermannin diakonialolla koevapautensa suorittaneet ovat kokeneet työharjoittelunsa ja millä tavoin työharjoittelu on edistänyt heidän kuntoutumistansa. Tavoitteena on tuottaa erityisdiakonialle tietoa koevapauden aikaisen työharjoittelun toimivuudesta, jonka pohjalta he voivat kehittää toimintaansa. Opinnäytetyöni tutkimuskysymys on:

Mitä asioita työharjoittelussa olevat kokevat merkityksellisiksi ja kuntoutumistaan tukeviksi koevapautensa aikana?

6.2 Tutkimusmenetelmä

Laadullisen tutkimuksen voi käsittää ymmärtäväksi tutkimukseksi. Ihmistä tutkivissa tieteissä tiedon sisältö keskittyy merkitystodellisuuteen, jonka ihminen on itse luonut. Yhteiskunnan käytänteitä voidaan ymmärtää niille asetettujen tarkoitusten ja merkitysten kautta, jotka ihmiset ovat niille luoneet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28, 31–32.) Valitsin laadullisen tutkimuksen menetelmäkseni, koska haluan opinnäytetyössäni kuvata ilmiötä, haastateltavien kokemuksia koevapaudesta ja lisätä ymmärrystä aiheesta.

Tutkimustieto suodattuu haastateltavien sekä tutkimusta tekevän ymmärtämisen kautta. Laadullisessa tutkimuksessa ymmärtäminen on kaksisuuntaista; miten haastatteliija ymmärtää haastateltavaa sekä miten lukija ymmärtää tutkijan tekemää tutkimusraporttia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 68–69). Grönforsin (2011, 4–5) mukaan laadullisten tutkimusmenetelmien avulla pystytään paremmin tuomaan esille arkaluontoisia aiheita sekä ihmisen tarpeita, toiveita ja tunteuksia. Laadullisen tutkimuksen ei tarvitse perustua tutkijan objektiivisuuteen, koska tutkijaa itsessään voidaan pitää tärkeimpänä tutkimusvälineenä.

6.3 Aineiston keruu

Puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu etenee etukäteen valittujen teemojen mukaisesti. Teemojen valintaan vaikuttavat asetetut tutkimuskysymykset, joista tietoa halutaan saada sekä tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Tässä haastattelumenetelmässä korostetaan ihmisten asioille antamia merkityksiä ja sitä, kuinka merkitykset syntyvät vuorovaikutuksen kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75).

Haastattelun teemat jaottelin ajanjaksojen mukaan: aika ennen koevapautta, koevapaudessa tapahtunut sekä aika koevapauden jälkeen. Lineaarisen jaotteluni avulla toivoin pystyväni huomaamaan selkeämmin mahdollisia muutosprosesseja, joita haastateltavien koevapausprosessin aikana on tapahtunut. Haastattelukysymykset valitsin tutkimuskysymyksen pohjalta, jotta kerättävä aineisto vastaisi siihen mahdollisimman hyvin. Haastattelukysymysten laadinta oli mielestäni vaativaa ja haastateltavien vähäisen määrän takia en päässyt testaamaan kysymyksiä testihaastattelun avulla.

Haastattelin kolmea henkilöä, jotka olivat suorittaneet valvotun koevapauden Hermannin erityisdiakoniassa. Opinnäytetyössä aineiston koko on laadullisessa tutkimuksessa toissijainen tekijä, ratkaisevaa on tulkintojen kestävyys ja syvyys (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Laadullisissa tutkimuksissa on tavoitteena tuottaa tietoa, jonka perusteella voidaan kyseenalaistaa vanhoja ajatusmalleja tai selittää ilmiöitä ja tähän tavoitteeseen on mahdollista päästä pienelläkin aineistolla (Vilkkä 2015, 150).

Hermannin diakoniatalon henkilökunta auttoi minua haastateltavien löytämisessä. Tietosuojasyistä potentiaalisten haastateltavien yhteystietoja ei voitu suoraan luovuttaa käyttöni. Potentiaalisia haastateltavia lähestyttiin kirjeitse ja puhelimitse. Monien yhteystiedot ovat vaihtuneet työharjoittelujakson jälkeen. Osa kirjeistä palautui takaisin lähettäjälle ja monet puhelinnumerot olivat pois käytöstä. Tutkimukseen soveltuvien henkilöiden tavoittaminen oli lähtökohtaisesti haastavaa. Joitakin henkilöitä lähestyin itse Hermannin diakoniatalolla, mutta yhteys katosi osaan potentiaalisista haastateltavista yhteystietojen vaihtumisen

seurauksena. Haastateltavien kartoittaminen alkoi jo keväällä 2015 ja varsinaiset haastattelut suoritettiin vasta keväällä 2016.

Henkilön suostuttua haastateltavaksi hänen yhteystietonsa välitettiin minulle, jolloin pystyin sopimaan suoraan haastateltavan kanssa aikatauluista. Haastattelut suoritin yksilöhaastatteluina Hermannin diakoniatalossa. Kukin haastattelu tallennettiin nauhurille ja keskimäärin haastattelut olivat noin tunnin pituisia.

Haastateltavilla oli kaikilla lyhyt vankeustuomio takanansa. Toinen yhdistävä tekijä on se, että kenelläkään heistä ei ole ollut päihdeongelmataustaa. Suurin osa oli ensikertalaisia, eli eivät ole aikaisemmin olleet vankilassa ennen kyseistä tuomiota. Haastateltavat ovat siirtyneet valvottuun koevapauteen eri vankiloista. Työtehtävät diakoniatalolla koevapauden aikana painottuivat haastateltavilla enimmäkseen siivous- sekä keittiötehtäviin.

6.4 Aineiston analyysi

Teemoittelun ideana on pelkistää aineisto olennaisiin asioihin teemojen avulla. Menetelmän vaarana on se, että tutkija asettaa aineistolle teemoja, jota tekstistä ei löydy. Tämän takia aineistoon tulee paneutua huolellisesti ja suhtauduttava kriittisesti valittuihin teemoihin. Usein dialogista on apua kriittisessä tarkastelussa, jolloin tutkija voi pohtia toisen kanssa tulkintojen pitävyydestä. (Moilanen & Rähkä 2010, 55–57.)

Teemoittelu on teemahaastattelujen analysoinnissa luonteva keino. Teemoittelussa aineisto jäsennetään litteroinnin jälkeen teemojen mukaisesti. Ennakkoon asetetut haastattelun teemat eivät välttämättä ole ne samat teemat, jotka aineistoa analysoimalla osoittautuvat tutkimusaihetta jäsentäviksi. Aineistoa kannattaa tarkastella ennakkoluulottomasti, sillä haastateltavien tuomat aiheet eivät aina noudata tutkijan asettamaa haastattelujäsennyttä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Teema-analyysi ja teemoittelu sopivat tässä yhteydessä aineiston analyysimenetelmäksi, sillä käsiteltävä aineisto on suhteellisen pieni.

Yksityiskohtaisempaa sisällönanalyysia varten olisi mielestäni tarvinnut useampia haastatteluja.

Teoriaohjaavassa analyysissä hyödynnetään aikaisempaa tietoa aiheesta analyysin apuna. Analyysi aloitetaan aineistolähtöisesti ja teoria voi toimia apuvälineenä analyysin etenemisessä. Tutkijan näkökulmat ajatteluprosessin etenemisessä vuorottelevat aineiston ja aikaisemman tiedon kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.) Valitsin teoriaohjaavan analyysin metodikseni, koska siinä ei vaadita tutkijalta täydellistä objektiivisuutta, mutta aineiston merkitys korostuu silti teoritietoa enemmän. Koen, että aikaisemman tiedon hyödyntäminen analyysia tehtäessä tuo enemmän mahdollisuuksia tulkintaan ja ymmärtämiseen, kuin pelkkä aineistoon pohjautuva analyysi. Näin ollen analyysimenetelmäni on teoriaohjaava teema-analyysi.

Kun haastattelut oli pidetty maaliskuun alussa 2016, litteroin kaikki haastattelut kokonaisuudessaan sanalliseen muotoon. Kaikki sanat on litteroitu, mutta kaikkia äännähdyksiä ei ole kirjoitettu puhtaaksi. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 26 sivua. Aloitin teemoittelun jäsentämällä aineiston haastattelurungon teemojen mukaisesti, eli aika ennen koevapautta, koevapaudessa tapahtunut ja koevapauden jälkeen. Luin aineistoa useampaan otteeseen ja keräsin yhteen merkittävältä tuntuvat otteet kustakin haastattelusta. Tämän jälkeen aloin jäsentellä aineistoa tutkimuskysymyksen mukaisesti. Keräsin kohdat, jotka viittaavat tuen tarpeeseen, kuntoutumiseen tai Hermannin diakoniataloon.

Jatkoin jäsentelyä teemoittelemalla uudestaan aineiston. Kokosin yhteen asiat, mitkä toistuvat useasti aineistossa, esimerkiksi perhesuhteiden merkitys. Sen jälkeen keräsin yhteen muita samaan aihepiiriin, sosiaalisuuteen, liittyviä otteita aineistosta. Toisin sanoen etsin ensin aineistosta usein toistuvat tai mielestäni kuntoutumisen kannalta olennaiset aiheet, jonka jälkeen aloin jaotella niitä yhtenäisiksi teemoiksi. Päädyin käyttämään opinnäytetyön tuloksissa eri teemoittelua kuin haastatteluissa, sillä halusin tuoda selkeämmin esille kuntoutumisen lähtökohdat.

TAULUKKO 2. Esimerkki teemoittelusta

Teema	Raakateksti
Sosiaalinen tuki	Sit toi, yks tän talon henkilökunnasta nii, sanokohan se nyt jo viikon, puolentoista jälkeen että tota, tuntuu sillä tavalla että sä oot ollu täällä aina. Et nää otti minut tähän niinsanotusti tosi hyvin että.
Sisäiset voimavarat	Mä ehkä oon enemmän niinkö jollain tavalla vetäytynyt. No kai se liittyy tähän perheen lisääntymisen kanssa. Tai siihen liittyy tietenkin tää masennus ja kaikki että, että on vaikee päästä ulos kotoo ja tälläi mutta.

Haastateltavien elämäntilanteet ja taustat ovat toisistaan poikkeavia. Koska haastateltavia oli opinnäytetyössä vähän, olen pyrkinyt opinnäytetyön tuloksissa ja johtopäätöksissä viittaamaan aineistoon yleispätevästi. Tällä tavoin olen halunnut suojella haastateltavien tunnistamattomuutta. Teemoittelussa nousevat asiat voivat olla sellaisia, mitkä eivät koske kaikkia haastateltavia.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

7.1 Normaali elämä

Koevapauden avulla haastateltavat pystyivät hoitamaan siviilielämään liittyviä asioita paremmin kuin vankilasta. Normaalin elämän tärkeys toistuu useasti haastatteluissa, samoin normaaliin elämään pyrkiminen, jos elämäntilanne ennen vankilaa on koettu haastavaksi. Osa haastateltavista koki koevapauden mahdollisuutena aloittaa niin sanotusti puhtaalta pöydältä ja keinona jättää hankala elämäntilanne taakse. Koevapauteen suhtauduttiin myös sillä asenteella, että ei siitä ainakaan mitään haittaa ole, joten miksi ei kokeilisi sitä.

Ja sitten kun mulla oli semmoinen tilanne et mä en voinut missään nimessä, mulla oli koti täällä (siviilissä), mutta tota mä en voinut enää palata siihen. Et mun oli pakko niinku alottaa alusta ja saada sitten... Alussa nyt ensin ajattelin sitten, että kyllä mä pärjään yksinkin. Mutta sit vaan tuli semmoinen, että.. -- Sit otin vaan tänne (erityidiakoniaan) yhteyttä ja sitä kautta lähdettiin sitten niinku.

Mä olin tota, tuolla (koevapaudessa) nyt pääs, pääsin niinku normaaliin elämään taas kiinni. -- Mut kuitenkin ku tommonen mahdollisuus on, nii tottakai mä hain sitä sitte. Ku ei mitään estettä ollu.

Koevapauden koettiin olevan pehmeämpi tapa laskeutua siviiliin kuin suoraan vankilasta vapautumisen. Koevapaus miellettiin kuntoutumista edistäväksi ja hyödylliseksi varsinkin elinkautisvangeille, joilla on pitkä vankeustuomio. Suoraan vankilasta vapautumisen uhkana koettiin se, että jää yksin keskeneräisten asioidensa kanssa ilman minkäänlaista apua.

No, kyllähän se edisti. Mun mielestä se on tosi hyvä systeemi, että. Vaikka mulla ei ollu mitään pidempää tuomiota sillai. Uskon et se on vielä tärkeempää jollekin elinkautisvangille. Mutta kuitenkin.-- Mä luulen että se on parempi että sä pääset ensteks niinkö jollain tavalla asioita hoitamaan ku että sut heitetään suoraan vankilasta ulos.

Asunnon saaminen voi olla merkittävä tekijä kuntoutumisen kannalta. Helsingin erityisdiakonialla on asuttamistoimintaa ja osa haastateltavista on saanut tukea asumiseen sen kautta. Jos asunto oli jo tiedossa vankeustuomion aikana, koettiin kynnys kohti normaalia elämää pienemmäksi. Tällöin myös yleisesti tuen tarve koevapauden aikana koettiin vähäiseksi, mutta siitä huolimatta koevapaus nähtiin hyödyllisenä ja nopeampana polkuna kohti normaalia elämää.

Normaaliin elämään palaaminen voi olla vaikeaa vankeustuomion jälkeen, sillä vankilasta irtaantuminen ei ole aina helppoa. Haastattelujen perusteella koevapaus auttaa vankilasta irtaantumisessa, mutta silti arkielämän kohtaaminen voi olla ongelmallista koevapauden jälkeen. Jos odotukset koevapautta kohtaan ovat olleet korkeat arkielämän järjestymisen kannalta, on myös koevapauden loppuminen tuottanut pettymyksen tunteita, ”tässäkö tää nyt oli”.

Sit oli tottakai se et pääsin (koevapauteen), niinku apu siinä et irtautuu sieltä vankilasta. Se ei ollu sit kuitenkaan niin helppoo, ei oo vielääkään. -- Nii mä olen edelleen, mulla on niinku osa tuol linnassa, vaikka mä olin niin lyhkäsen aikaa siellä. Niin silti mä ehin niinku jo laitostuu niin pahasti, että oli ihan hirveen tuskaa.

7.2 Sisäiset voimavarat ja identiteetti

Vankilassa on paljon aikaa mietiskellä itsekseen asioita, joka kääntyvät helposti murehtimiseksi, stressaamiseksi sekä alakuloisuudeksi. Haastattelujen pohjalta voi sanoa, että vankila-aika on henkisellem jaksamiselle raskasta ja masentuneisuus voi jatkua vielä pitkään vankila-ajan jälkeen. Henkinen epätasapaino on koettu myös vankilaan joutumisen syyksi.

Mulle oli niin, että kun mä linnaan jouduin, nii mä olin jo siinä vaiheessa niin masentunut. Siis ennen sitä ja tota väsynyt kaikkii, hoitaa asioita yksin ja lapsia ja ynnä muuta. Et muutenhan toi (vankilaan johtanut teko) ei ois tapahtunutkaan.

Aineistossa käsitellään itsetuntoon liittyviä ongelmia. Oma elämäntilanne on koettu vankilatuomion jälkeen ristiriitaisena. Toisaalta normaalin elämän peruspuitteet tuntuvat olevan kunnossa, mutta silti jokin tuntuu puuttuvan. Kaikki haastateltavat eivät ole kokeneet kuitenkaan itsetunnon heikkenemistä tai muuttamista. Vankilatuomion pelätään vaikuttavan myös työllistymiseen ja asunnon saamiseen. Työllistyminen koettiin haastateltavien osana merkittävänä tekijänä varsinkin sen takia, että ennen vankilatuomiota on totuttu käymään töissä ja toimeentuloon on ollut hankala sopeutua.

Olihan se tietenkin jonkunlainen isku itseluottamusta vastaan, se vankilatuomio sillai. Mun oli niinku vaikee uskoo, et mä saan työtä. Tai eihän mulla oo ollu mitään työtä nyt sen jälkeen.

Mut periaattees ku miettii, nii ei mul pitäis olla paha olo, mul on asiat hyvin. Sitä vaan välillä tulee semmonen että..en tiä onko se yksinäisyyttä vai onks se sitten jotain ihan muuta.

Haastattelujen pohjalta koettiin, että selviytyminen vankila-ajasta on henkilöstä itsestään riippuvainen. Koevapauden tarvetta ei kaikkien haastateltavien puolesta koettu välttämättömänä, kuitenkin osaltaan helpottavana.

No ei siinä loppupeleissä niin tuota.. Ku sielt (vankilasta) oli mahdollisuus ottaa niitä, lomina sillä tavalla että puolen vuorokauden lomia. Kyllähän mä ennätin siinäkin jo osan hoitaa noista, noista juoksevista asioista niin tota. Ku eihän se, ois se [aika] menny sieläkin. Mut se vaan helpotti minua paljon, kun mä olin tuossa. Ei mua se [vankila] sillä tavalla niin ahdistanu.-- Itsestään se on, kyllä mä siellä pärjäsin. Kyllä mä pärjäsin ihan jokaisessa noista.

Haastateltavat arvostavat sitä, että Hermannin diakonialalossa heidät kohdataan ihmisinä eikä vankeina. Hienovaraisempaa toimintaa haastateltavat kaipaavat niin kutsutuilta tukipartioilta, joiden tehtävänä on valvoa koevapauden ja päihteettömyyden onnistumista. Tukipartioiden kotikäyntien toivottiin olevan vähemmän näkyviä ulkopuolisille, sillä erään haastateltavan sanoin on ”aika noloa puhaltaa johonki pilliin keskellä katu.” Arvokkaana on pidetty mahdollisuutta työskennellä normaalien ihmisten kanssa koevapauden aikana. Vaikka vankilassa olevat ihmiset on mielletty haastattelujen perusteella normaaleiksi ihmisiksi, ympäristönä ”vankila on aina vankila.”

Mä en kokenut sillai ainakaan, että sinuu katottiin niinkö vankina tai ex-vankina tai sillai millään erillä tavalla vaan..Joo se oli, tuntu tosi hyvältä.

7.3 Sosiaalinen tuki

Haastattelujen mukaan Hermannin diakoniatalolta saatu keskusteluapu oli koevapauden aikana ollut merkittävää. Erityisen tyytyväisiä haastateltavat olivat diakoniatalolla vallitsevaan ilmapiiriin. Työharjoittelupaikasta ei ole ollut lähes minkäänlaisia ennakko-oletuksia, sillä paikan toiminta on ollut entuudestaan melko tuntematonta. Kuitenkin Hermannin diakoniatalo on mahdollistanut haastateltaville työympäristön, jossa he ovat kokeneet itsensä hyödyllisiksi.

Sit se et sai jutella tuolla (Hermannin diakoniatalolla) paljon noiden ihmisten kanssa, et kun ne tuli juttelee niin tota. Kaikil on niin erilaiset tarinat, elämät. Se oikeastaan toi sitä jaksamista itelle, et pystyy ees sen avun antaa jollekki, että on vaan ja kuuntelee ku toinen puhuu. Et se oli niinku se.

Se oli niinkö sanoisin suurempi tuki, että oli niinkö paikka mihin mennä ja olla töissä. Mukava ympäristö, työympäristö. Jollain tavalla tuntee, että tekee jotain hyödyllistä.

Perheen tuomaa tukea arvostettiin ja pidettiin rikoksettomaan elämään motivoivana tekijänä. Toiseksi rikoksettomaan elämään motivoivaksi tekijäksi mainittu asia oli ikä. Perheen jaksamisesta oltiin myös huolissaan vankilatuomion aikana.

[Haastattelija:] Millaset asiat motivoi sua rikoksettomaan elämään?
[Haastateltava:] No, no perhe tietenkin. Ei mulla oo, en mä kauheen rikollista elämää eläny oo aiempaa ku tää.

Aineiston perusteella rikolliseen elämään kiinnittymistä ei koettu uhkana. Haastateltavien aikaisempi rikostausta oli vähäistä tai olematonta ennen kyseistä

tuomiota, johon liittyi koevapaus Hermannin diakoniatalolla. Vankilaan uudetaan joutumista pidettiin erittäin epätodennäköisenä.

Osa haastateltavista kaipasi enemmän tietoa tarjolla olevista palveluista, esimerkiksi vertaistukiryhmistä. Kynnys tutustua itsenäisesti näihin koettiin korkeana ja harmiteltiin myös vertaistukiryhmien painottumista päihteidenhallintaan.

Eli, et sais niinku enemmän..ei vaan kerrota ihmisille niinku, varsinki tämmöselle ensikertalaiselle niinsanotusti. Niin tota, ei vaan kerrota niistä mitä palveluita on. Et onhan paljon apuja, mut se että vielä enemmän tulis joku niinku oikeesti potkii perseelle ja sanoo et nyt mennään (tutustumaan).

Jotkut haastateltavista ovat vankilatuomion myötä kokeneet muutoksia ystävyys-suhteissa. Välit ”siviiliystäviin” ovat voineet erkaantua tai jäädä etäisiksi vankilatuomion jälkeen. Toisaalta vankilassa on myös solmittu uusia ystävyys-suhteita. Yhteydenpito osaan vankila-ajan ystäviin jatkuu tuomion jälkeenkin ja nämä ystävyys-suhteet koetaan merkittävänä muun muassa vertaistuen takia. Vaikka lähtökohtaisesti vankilaan ei haastateltavien mukaan lähdetä etsimään ystäviä, ovat syntyneet ystävyys-suhteet olleet tärkeitä jaksamisen kannalta.

Mut kyl sen vaan niinku, kyl ne on edelleen läheisii (vankilaystävät). Jopa neki ihmiset, jotka on jo päässy pois niinku minäkin. Kyl sielt se isompi tuki tulee kuitenkin. Et se on sitä vertaistukee ja kaikkee muutakin niin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Mäkipään (2010, 186, 189) mukaan koevapaus on mahdollisuus harjoitella tavallista arkielämää valvotuissa olosuhteissa. Koevapaus mahdollistaa saamaan arkielämän puitteet kuntoon esimerkiksi asunnon, toimeentulon tai opiskelun kautta. Kiinnittyminen takaisin yhteiskuntaan on helpompaa, kun perustarpeet ovat kunnossa.

Haastateltavat ovat kokeneet saaneensa apua erityisdiakoniasta asunnon saamisessa. Hermannin diakoniatalon henkilökunta on myös innostanut hakemaan opiskelupaikkaa koevapauden jälkeen. Useimmiten mainittu tuki, mitä haastateltavat kokivat saaneensa Hermannin diakoniatalolta, oli keskusteluapu. Omien kokemusten ja tunteidensa jakaminen henkilökunnan kanssa on auttanut jakamaan, mutta myös diakoniatalon asiakkaiden kanssa käydyt keskustelut on koettu tärkeiksi.

Toimeentulon kanssa on koettu ongelmia varsinkin koevapauden alkuvaiheessa, jos koevapaus on suoritettu TE-toimiston kautta. Tämän takia haastateltavat toivoisivatkin tiiviimpää yhteistyötä vankilahenkilökunnan sekä sosiaaliviranomaisten kanssa, jotta toimeentulon turvaaminen olisi saumatonta, eikä esimerkiksi etuuksien saamiseen tulisi suurta viivästystä. Etuuksien viivästys altistaa velkaantumiselle ja voi johtaa rikoskierteessä olevat henkilöt takaisin rikosten pariin, jotta saisi rahaa elämiseen.

Vankilatuomion jälkeen palvelutarjonta muuttuu pirstaleiseksi ja sekavaksi tuomion suorittaneelle. Tällöin vastuu elämänhallinnasta jää usein vain vangille itselleen. Vankilan vastuu loppuu tuomion jälkeen, jolloin vastuu jälkihuollon palveluista on pääosin kunnalla. Vapautuneilla vangeilla on kuitenkin usein yhteiskuntaan integroitumisen kannalta monitasoisia tukitarpeita. (Remes 2010, 71.) Saattaen vaihtaminen palvelusta toiseen olisi tarpeellista, kuten haastatteluista kävi ilmi. Tietämättömyys tai pelokkuus uusia palveluita kohtaan saattaa johtaa siihen, että niihin ei hakeuduta ollenkaan, vaikka koettaisiin tarvetta niille. Olisi hyvä, jos esimerkiksi koevapausaikaa voitaisiin hyödyntää tehokkaammin tässä

suhteessa. Mäkipää (2010, 74) ehdottaa arkielämän hallinnan avuksi tukihenkilötoimintaa, jossa koevapaudessa oleva henkilö voisi tukihenkilön avustuksella hoitaa käytännön asioita.

Vangeilla on taipumusta verrata itseään normaaleihin ihmisiin ja asettaa oma identiteettinsä normaalista poikkeavaan (Taruvuori 2010, 81). Haastattelujen pohjalta vertaamis pohja koetaan enemmänkin elinympäristöissä. Vankila on normaalista elämästä poikkeava elinympäristö. Vankilassa on normaaleja ihmisiä, mutta vankilatuomio voi vaikuttaa tuomion jälkeiseen elämään, jolloin tavoiteltu normaalielämä on uhattuna. Koevapauden avulla normaaliin elämään kiinnittyminen koettiin helpompana. Haastatelluilla henkilöillä oli taustalla suhteellisen lyhyet tuomiot. Pitkäaikaisvangeilla on nähdäkseni enemmän taipumusta kokea Taruvuoren viittaamaa identiteettimuutosta.

Suhtautumiset vankila-aikaan ovat aina yksilöllisiä. Varsinkin ensikertalainen saattaa kokea shokeeraavana vankilaan joutumisen. Vankilaan sopeutumisessa vanki usein valitsee selviytymisstrategian, jonka avulla hän pyrkii selittämään vankilan sääntöjä ja toimintaa itselleen positiivisessa merkityksessä. Selviytymisstrategioiden koetaan lisäävän elämänhallinnan tunnetta. Joskus valittu selviytymisstrategia voi kytkeytyä todellisuuden pakoon, jolloin riskinä on laitostuminen ja passivoituminen. Laitostuminen ja passivoituminen vähentävät elämänhallintataitoja. (Remes 2010, 32.)

Haastateltavat suhtautuvat eri tavoin vankeusaikaan ja kokemukset vankilasta irtaantumisen vaikeuksista olivat erilaisia. Yhteneväinen mielipide haastateltavilla oli siitä, että koevapaus on käytäntönä hyödyllinen ja se on tuonut konkreettista hyötyä. Koevapauden merkitys koettiin niin tärkeänä, että sitä toivottiin myös pakolliseksi vapautumisen keinoksi. Tällä hetkellä koevapaus on vapaaehtoista ja kaikki vangit, joiden koevapauden edellytykset täytyisivät, eivät halua hyödyntää tätä mahdollisuutta. Mäkipään (2010, 94) mukaan taustalla voi olla näissä tapauksissa pelko epäonnistumisesta esimerkiksi päihteiden tuomien houkutusten myötä. Kyse voi olla myös yksityisyydestä, sillä kaikki eivät halua, että heidän vankilan ulkopuolista elämää rajoitetaan tai kertoa vankilatuomiostaan ulkopuolisille.

Barlowin ja Marunan (2012, 137) mukaan vangit kokevat usein avun antamisen helpommaksi kuin avun saamisen. Syynä tälle on se, että avun antaminen koetaan terapeuttisempänä ja voimaannuttavampana kuin avun kohteena oleminen. Hyödyllisyyden tunne on ollut myös haastateltaville tärkeä ja tukenut heidän kuntoutumistansa. Hyödyllisyyden tunnetta on tullut muun muassa Hermannin diakoniatalon asiakkaiden kanssa keskustellessa sekä työharjoitteluun kuuluvat työtehtävät itsessään on nähty työyhteisöä auttaviksi.

Haastatteluissa mainittiin myös, että avun vastaanottaminen ei ole aina ollut helppoa, vaan suorastaan häkellyttävää ja siihen on pitänyt totutella. Haastateltavat kokivat, että apua oli aina tarjolla Hermannin diakoniatalolla ja enemmänkin tukea olisi ollut mahdollista saada, jos olisi ollut tarvetta. Haastatteluissa mainitaan myös se, että kaikkiin asioihin ei apua ole kehdattu syystä tai toisesta pyytää apua. Esimerkiksi taloudellinen tilanne ja velkaantuminen ovat olleet asioita, joita on koettu vaikeaksi ottaa esille. Hermannin diakoniatalolla on kuitenkin tarjolla velkaneuvontaa, eli mahdollisuus saada tukea velkaantumiseen liittyvissä asioissa on mahdollista.

Koska erityisdiakonia on keskittynyt päihde- ja kriminaalityöhön, on sen työntekijöillä lähtökohtaisesti paremmat valmiudet kohdata koevapausvankeja. Haastatteluista kävi ilmi, että suhtautuminen vankeihin voi olla ennakkoluuloista ja leimaavaa muissa koevapausvangeille työharjoittelupaikkaa tarjoavissa työyhteisöissä. Ennakkoluuloinen suhtautuminen voi heikentää itsetuntoa ja korostaa poikkeavuuden tunnetta.

Yleisimmät desistanssiin vaikuttavat tekijät ovat sosiaaliset tekijät, subjektiiviset tekijät, ikääntyminen sekä uskonto ja hengellisyys. Sosiaalisissa tekijöissä erityisesti parisuhde ja vanhemmuus sekä vakaa työsuhde vaikuttavat myönteisimmin desistanssiin. Subjektiivisissa tekijöissä vaikuttavimpina nähdään toivo ja katumus sekä identiteetin muutos. (Kuusela 2015, 22–23, 28.) Lähtökohtaisesti haastateltavat kokivat, että rikollisuudesta irtaantuminen ei ole hankalaa heidän kohdallansa. Tätä tunnetta ovat edistäneet sekä sosiaaliset että subjektiiviset tekijät ja myös ikääntyminen mainittiin. Uskonnon ja hengellisyyden mer-

kitystä ei korostettu, tosin hengellisyyden pohtiminen vankila-aikana mainittiin. Ympäristönä Hermannin diakoniatalo on kuitenkin sellainen, että se todennäköisesti tukee niitäkin koevapausvankeja, joille uskonto ja hengellisyys ovat tärkeitä. Useimmiten aineistossa tulivat ilmi sosiaaliset tekijät ja varsinkin perheen tärkeys sekä vanhemmuus.

Yhteenvedona tutkimuskysymyksen pohjalta voidaan todeta, että Hermannin diakoniatalolla koevapautensa työharjoittelun suorittaneet kokevat merkitykselliseksi normaaliin elämään kiinnittymisen. Tätä edesauttavat haastateltujen mukaan muun muassa sosiaalinen tuki, hyväksytyksi tuleminen, asunnon saaminen, opiskelu- tai työpaikan saaminen sekä taloudellinen vakaus.

Hermannin diakoniatalolta ja Helsingin erityisdiakonialta saatu tuki on näyttäytynyt haastateltaville enimmäkseen keskusteluapuna. Asuttamiseen on myös saatu tukea, mikä on koettu merkittäväksi arjenhallinnan kannalta. Työharjoittelupaikan saaminen itsessään diakoniatalolta koevapauden ajaksi on jo koettu tärkeänä tukena. Diakoniatalo on mahdollistanut haastatelluille mielekkääksi koetun työympäristön, konkreettista tekemistä, hyödyllisyyden tunteen sekä kiinnittymisen yhteisöön työharjoittelun ajaksi.

9 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

9.1 Luotettavuus

Kaikissa tutkimuksissa pyritään tarkkuuteen ja luotettavuuteen. Rajoittavia tekijöitä tarkkuuden ja luotettavuuden toteutumiseen ovat esimerkiksi ajan ja resurssien puute, koehenkilöiden saatavuus ja tarvittavan tekstimateriaalin saatavuus. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 82.) Opinnäytetyössäni luotettavuutta rajaa todennäköisesti eniten koehenkilöiden saatavuus. On mahdollista, että tutkimuksen haastattelusta jättäytyivät pois ne henkilöt, joilla on negatiivisia kokemuksia Hermannin erityisdiakoniasta. Luotettavuutta pohtiessa tulee ottaa huomioon, että haastateltavat eivät välttämättä edusta kaikkien Hermannin diakoniatalolla koevapaudessa olleiden kokemuksia. Opinnäytetyön tuloksia kannattaa tässä tapauksessa tulkita enemmän suuntaa antavina tuloksina, sillä haastateltavien määrä on pieni.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus toteutuu tutkimusprosessin yksityiskohtaisen kuvaamisen kautta (Grönfors 2011, 106), jolloin tutkimuksen lukija voi itsenäisesti arvioida luotettavuutta. Tutkijana en koe olevani täysin objektiivinen, sillä olen tutustunut vankiloiden toimintaan ennen tutkimuksen aloittamista harjoitteluideni kautta ja tätä kautta luonut tietynlaisia mielikuvia. Uskon, että nämä kokemukset ovat osaltansa vaikuttaneet siihen, mitä kysymyksiä olen haastateltavilta kysynyt ja mitä asioita olen halunnut nostaa haastattelujen pohjalta opinnäytetyöhöni.

Se, että suoritin yhden harjoittelun Hermannin diakoniatalolle, saattaa myös osaltansa vaikuttaa objektiivisuuteeni. Jos olisin tehnyt tutkimusta täysin vieraassa ympäristössä ennestään tuntemattomalle yhteistyökumppanille, olisi todennäköisyys objektiivisuuteen suurempi. Vilkka (2015, 198) käyttää aiheesta termiä puolueettomuusnäkökulma. Jos tutkija on tavalla tai toisella osana tutkittavaa yhteisöä, vaikuttaa se hänen arvovalintoihinsa. Tutkimuksen läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta lisää se, että tutkija paljastaa valintoihin vaikuttaneet arvot.

9.2 Eettisyys

Vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus koskee kaikkia tutkimusta tekeviä, joiden aineisto sisältää henkilötietoja. Erityistä huomiota vaaditaan käsiteltäessä arkaluontoisia tietoja, joihin rikollinen teko, rangaistus ja muut rikoksen seuraamukset henkilötietolain mukaan kuuluvat. Tutkimusta tehdessä on sovittava kirjallisesti tutkittavien kanssa aineiston käyttötarkoituksesta, suojaamisesta ja säilyttämisestä. (Kuula 2006, 90–92.) Koska opinnäytetyöni käsittelee arkaluontoisia tietoja, sovin kirjallisesti suostumuslomakkeella haastateltavien kanssa aineiston, eli heidän antamansa haastattelun, käyttämisestä. Haastateltavat osallistui-
vat tutkimukseen anonyymisti ja anonymiteettiä on pyritty kunnioittamaan aineistoon viitattaessa niin, ettei kukaan tulisi tunnistetuksi. Nauhoitetut tallenteet ovat olleet vain minun käytössäni ja tallenteet tuhoetaan tutkimuksen päätyttyä.

Tutkittavilla tulee olla aito mahdollisuus valita osallistumishalukkuutensa tutkimukseen, sillä henkilötietolaki määrittää ihmisen oikeuden päättää häntä itseään koskevien tietojen käsittelemisestä. Tutkittavan oikeus on perua osallistumisensa tutkimukseen ilman selittelyä. Myös tutkijalla on eettinen velvollisuus keskeyttää tutkittavan osallistuminen, jos kokee tutkimuksesta seuraavan hänelle kohtuutonta haittaa. (Kuula 2006, 86–87.) Uskon, että kaikki haastateltavat ovat osallistuneet opinnäytetyöhön omasta tahdostansa. Kaikille haastateltaville on kerrottu haastatteluiden käyttötarkoitus, eli haastatteluja on käytetty vain tässä kyseisessä opinnäytetyössä aineistona.

10 POHDINTA

10.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi lähti hitaasti käyntiin, mutta alkuvaikeuksien jälkeen työskentely eteni melko mutkattomasti. Luulen, että aloittamisen hankaluudet liittyivät siihen, että tein opinnäytetyön yksin. Olisi varmasti helpottanut, jos olisi ollut työskentelypari, jonka kanssa reflektoida ideoita. Olin erittäin epävarma tutkimuksen aloittamisessa ja kesti kauan ennen kuin uskallusta oli tarpeeksi prosessin kunnolliseen käynnistämiseen. Prosessissa oli noin kahdeksan kuukauden tauko toukokuun 2015 jälkeen, jolloin esitin tutkimussuunnitelmani. Tauon aikana en työstänyt opinnäytetyötä lainkaan. En halunnut aloittaa aineiston keräämistä ennen kuin koin, että laadittu haastattelurunko on tarkoituksenmukainen. Lopulta aineiston keruu täytyi aloittaa valmistumisen asettamien aikarajien mukaisesti, vaikka epävarmuus oli edelleen läsnä. Käynnistin prosessin uudestaan tammikuussa 2016, jonka jälkeen työskentely sujui tehokkaammin ja varmemmin.

Kirjaston informaatikko auttoi minua löytämään opinnäytetyöhön soveltuvaa kirjallisuutta. Erityisdiakonian työntekijät auttoivat minua löytämään haastateltavia sekä tarjosivat haastatteluympäristön diakoniatalolla. Ohjaavat opettajat sekä opponentit auttoivat tutkimuksen tekemiseen liittyvissä kysymyksissä sekä tiedon jäsentämisessä. Opinnäytetyöhön liittyvät vaikeudet johtuivat varmasti osaltansa siitä, että suoritin vaihetta tukevat alkuopinnot ennen oman prosessin aloittamista. Näistä opinnoista saatu teoretieto oli siis osittain unohtunut, kun aloitin opinnäytetyöni työstämistä. Prosessin kokonaisvaltainen hahmottaminen tapahtui vasta työskentelyn loppumetreillä. Olen kuitenkin tyytyväinen työn lopputulokseen.

10.2 Ammatillinen kasvu

Olen pyrkinyt opiskeluni aikana painottamaan opintojani vanki- ja päihdetyöhön. Koen, että opinnäytetyö tukee hyvin tätä polkua ja olen erittäin kiitollinen työelämän yhteistyökumppanille Helsingin erityisdiakonialle tästä mahdollisuudesta. Mielestäni on tärkeää lisätä tietoisuutta vankilassa olleiden asemasta yhteiskunnassamme. Vankeihin kohdistuu monia ennakkoluuloja ja vangin leimasta on vaikea päästä eroon vankeustuomion jälkeen. Pääsin opinnäytetyön merkeissä kohtaamaan myös omia ennakkoluulojani, sillä oletin saavani haastateltavakseni päihdetaustaisia henkilöitä. Oletukseni perustuivat siihen, että suurimmalla osalla vangeista on päihderiippuvuus. Pidän haastatteluista saatua tietoa merkityksellisenä, sillä sain mahdollisuuden lähestyä aihetta toisesta, minulle ammatillisesti vieraammasta, näkökulmasta. Vankilaharjoitteluni aikana työskentelin ainoastaan päihdetyön parissa.

Haastattelutallenteita kuuntelemalla olen uskoakseni kehittynyt haastattelijana ja tiedostan, että kehittymisen varaa on vielä paljon. Aluksi hypin liian nopeasti kysymyksestä toiseen, enkä antanut haastateltavalle tarpeeksi aikaa pohdiskeluun. Loppua kohden osasin hieman hidastaa tahtia ja huomasinkin, että pintaa syvemmät vastaukset vaativat tätä pohdiskeluaikaa. Minun tulee vielä miettiä omaa rooliani haastattelutilanteessa muun muassa sen suhteen, miten paljon kerron omia kokemuksia ja näkemyksiäni ja miten ne vaikuttavat kerättävään aineistoon. Koin näissä haastatteluissa olevani melko neutraali, mutta jälkikäteen mietityttä oliko roolini turhankin etäinen. Uskon, että keskustelumaisemissa haastatteluissa haastateltava kykenee luottamaan enemmän haastattelijaan.

LÄHTEET

- Barlow, Stewe & Maruna, Shadd 2012. Rehabilitation, generativity and mutual aid. Teoksessa Ben Crewe & Jamie Bennett (edited) *The Prisoner*. London: Routledge. 131–141.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Eteläpelto, Anneli 2007. Työidentiteetti ja subjektiivisuus rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa Anneli Eteläpelto, Kaija Collin & Jaana Saarinen (toim.) *Työ, identiteetti ja oppiminen*. Helsinki; WSOY. 90–142.
- Hartoneva, Anne; Mohell, Ulla; Pajuoja, Jussi & Vartia, Matti 2015. Helsinki: Tietosanoma.
- Helsingin seurakuntayhtymä i.a. Päihde- ja kriminaalityö. Viitattu 25.4.2015.
<https://www.helsinginseurakunnat.fi/yhteinetoiminta/apuajatuksia/erityisdiakonia/paihde-jakriminaalityo/paihdejakriminaalityo.html>
- Juurinen, Tarja 2015. Erityisdiakonian suntion haastattelu 19.3.2015 Helsingissä.
- Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina 2008. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOY.
- Kuula, Arla 2006. Tutkimusetiikkaa. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuusela, Päivi 2015. Desistanssin ilmeneminen vankilakuntoutuksessa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Grönfors, Martti & Vilka, Hanna (toim.) 2011. Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Viitattu 26.4.2015. Verkkojulkaisu:
http://vilka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf
- Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.
- Lassila, Tytti 2014. Motivaation ilmeneminen puheessa ja motivaatiolle annetut merkitykset. Teoksessa Henrik Linderborg, Mari Suonio & Tytti Lassila (toim.) *Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla*. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos 2014. 213–230.
- Linderborg, Henrik 2014. Rikollisuus sosiaalisena ongelmana rikosoikeudessa kontrollikulttuurin muodossa. Teoksessa Henrik Linderborg, Mari

- Suonio & Tytti Lassila (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos 2014. 19–47.
- Moilanen, Pentti & Räyhä, Pekka 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 46–69.
- Mäkipää, Leena 2010. Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249. Viitattu 26.4.2015. Verkkojulkaisu: <http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimuksia-sarja/WLZJtf1ct/koevapaus249.pdf>
- Nummelin, Marita 2016a. Erityisdiakonian johtavan diakonityöntekijän haastattelu 25.2.2016 Helsingissä.
- Nummelin, Marita 2016b. Erityisdiakonian toimintakertomus vuodelta 2015.
- Remes, Irina 2010. ”Näkymättömät muurit” Vangin kokemuksia valvotusta koevapaudesta elämänhallinnan viitekehyksessä. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 2.3.2016. Verkkojulkaisu: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/81963>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Viitattu 30.3.2016. Verkkojulkaisu: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>
- Sandelin, Iris 2014. Kuntouttava työtoiminta asiakkaiden kokemana. Kirjallisuuskatsaus asiakkaiden toiminnalle antamista merkityksistä. Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.3.2016. Verkkojulkaisu: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114912/URN_ISBN_978-952-302-154-9.pdf?sequence=1
- Tammela, Mika 2016. Erityisdiakonian suntion haastattelu 28.4.2016 Helsingissä.
- Taruvuori, Karoliina 2010. Arvoja ja elämänhallintaa vankilassa. Teoksessa Leena Kurki, Matleena Kurki-Suutarinen & Karoliina Taruvuori (toim.) Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampere University Press. 59–132.

- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tyni, Sasu 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Itä-Suomen yliopisto. Akateeminen väitöskirja.
- Viikki-Ripatti, Sari 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa Raino Lavikkala & Henrik Linderborg (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. 197–226.
- Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Suostumuslomake

SUOSTUMUS TUTKIMUSHAASTATTELUUN

Haluan osallistua sosionomiopiskelija (Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki) Sonja Fallin opinnäytetyön tutkimukseen, jossa käsitellään koevapauden aikaisen kuntoutumisen tukemista työharjoittelun näkökulmasta.

Haastateltavat esitetään opinnäytetyössä anonyymeina. Vastaukset tuodaan esille niin, ettei haastateltavaa voida tunnistaa. Haastattelut tallennetaan nauhurille ja tallenteet ovat vain opinnäytetyön laatijan käytettävissä. Tallenteet poistetaan heti opinnäytetyöprosessin jälkeen.

Olen saanut tarvittavat tiedot haastattelusta ja suostun vapaaehtoisesti haastateltavaksi.

____/____/2016

Päiväys

Allekirjoitus

Liite 2. Teemahaastattelurunko

ENNEN KOEVAPAUTTA:

- Milloin suoritit koevapauden aikaisen työharjoittelun?
- Miten koevapauttasi valmisteltiin?
- Miten päädyit Hermannin diakoniataloon?
- Millaisia odotuksia tai toiveita sinulla oli koevapautta kohtaan?

KOEVAPAUDESSA:

- Mitä odotuksia sinulla oli Hermannin diakoniatalosta?
- Mitä työtehtäviä sinulla oli koevapauden aikana?
- Miten suhtauduit niihin?
- Missä asioissa koit tarvitsevasi tukea koevapauden aikana?
- Kerro esimerkein millaista tukea sait Hermannin diakoniatalolta?
- Millaista tukea olisit tarvinnut vielä enemmän?

KOEVAPAUDEN JÄLKEEN:

- Minkälaiseksi koet elämäntilanteesi koevapauden jälkeen?
- Kuvaile miten koevapaus edisti tai heikensi kuntoutumistasi? Toteutuivatko odotuksesi koevapautta kohtaan?
- Millaiset asiat motivoivat sinua rikoksettomaan elämään (tai vaihtoehtoisesti rikolliseen elämään)?